

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут економічний

Кафедра економічної кібернетики

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поведінкова економіка

Освітня програма Економіка

Спеціальність 051 Економіка

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від «29» серпня 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Поведінкова економіка
Викладач (-і)	д.е.н., проф. Дмитришин Л.І.
Контактний телефон викладача	+38(097)3408514
E-mail викладача	lesia.dmytryshyn@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://test-d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Очні консультації: згідно розкладу консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Дослідження економічних стосунків, що залишається предметною площиною економіки, завжди мало практичну спрямованість і передбачало побудову дієвих економічних моделей, які б дозволяли прогнозувати економічну поведінку людини. Втім, ґрунтуючись на уявленнях про людину, як раціональну істоту, що має максимізувати корисність, традиційні економічні концепції не в змозі забезпечити належний рівень прогностичності, оскільки сама природа економічного суб'єкта є значно складнішою і не обмежується концепцією раціональності. Саме тому в епоху технологічних революцій та інформатизації суспільства, коли в економічних процесах зростає вага економічних рішень та людського фактору, загострюється потреба в уточненні економічних моделей, що обумовлюють реальну поведінку економічних агентів. Це, в свою чергу, обумовлює необхідність формування у фахівця-економіста уявлень про системний вплив на економічну поведінку соціальних, когнітивних та емоційних чинників, оволодіння інструментарієм та методологією їх оцінки, моделювання та прогнозування.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів знань теорії та практики поведінкової економіки, розуміння поведінкових закономірностей та їх впливу на перебіг економічних процесів, формування на цій основі професійних компетентностей у сфері прийняття економічних рішень.</p> <p>Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> вивчення теоретичних положень поведінкової та експериментальної економіки; засвоєння правил, принципів, оволодіння інструментами та метода-ми дослідження впливу поведінкових факторів на прийняття економічних рішень; удосконалення вмінь та навичок застосування поведінкових моделей у розвитку економічних відносин та управлінні економічними суб'єктами. 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>Результати навчання:</p> <p>РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, управління соціально-економічними системами і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.</p> <p>РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.</p> <p>Компетентності:</p> <p>ІК - Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері економіки, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної</p>	

практики.

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу - 90 год.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	14
Практичні	16
Самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язковий / вибірковий
3	051 Економіка	II	Вибіркові дисципліни

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Літерату ра	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Поведінкова економіка в системі економічних наук 1.1. Роль, предмет та завдання поведінкової економіки. Еволюція уявлень про людину в економічних теоріях. Поняття економічної поведінки. Поведінкова економіка як наука про прийняття економічних рішень, реальні економічні стосунки та економічну поведінку. Відмінності класичної та поведінкової моделей людини в економіці. 1.2. Цілі та завдання поведінкової економіки. Обмеження традиційних уявлень про «людину економічну». Раціональна та ірраціональна поведінка. Сфери застосування поведінкових знань в економіці. Прогноз в економіці та інших гуманітарних науках. Суб'єктивний образ реальності як ключовий фактор індивідуальної економічної поведінки. 1.3. Предмет та методи дослідження в поведінковій економіці. Особливості досліджень в економіці.	Лекція, практичне заняття	[1,3]	Опрацюва ти лекційний матеріал, підготува тися до практично го заняття	0,1	До наступного заняття за розкладом

Логіка експеримента в поведінковій економіці. Лабораторні та польові експерименти в поведінкових науках.					
<p>Тема 2. Психофізіологічні основи поведінки та нейроекономіка</p> <p>2.1. Мозок як головна система регуляції поведінки. Мозкові структури. Функції мозкових структур. Види нейронів. Мозкові процеси. Хімічні та фізичні процеси в діяльності мозку. Нейропсихологія поведінки.</p> <p>2.2. Мозкова активність та біологія прийняття рішень. Принцип мозкової домінанті. Топографія мозку. Інформаційні моделі мозкової діяльності. Фактори, що обумовлюють діяльність мозку.</p> <p>2.3. Психофізіологія прийняття рішень в економіці. Інформаційна модель роботи мозку. Нейроекономіка як система методів фіксації мозкової активності. Нейроекономіка як система дослідження суб'єктивного досвіду. Нейроекономіка як система методів впливу на мозкову активність.</p>	Лекція, практичне заняття	[2,6,15]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	0,1	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 3. Когнітивні процеси в регуляції поведінки</p> <p>3.1. Поняття й види когнітивних процесів. Свідомість і контроль дій. Сенсорно-перцептивні процеси. Пам'ять, мислення, мовна діяльність. Поняття комунікації.</p> <p>3.2. Когнітивні процеси в прийнятті економічних рішень. Закономірності сприйняття часу та простору. Сприйняття руху. Впізнавання та пригадування. Ефекти запам'ятовування. Теорія подвійного кодування. Увага, її види та особливості.</p> <p>3.3. Когнітивні обмеження. Обмеження процесів сприйняття. Обмеження процесів пам'яті. Феномени</p>	Лекція, практичне заняття	[1-3,15]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, розв'язати задачі	0,1	До наступного заняття за розкладом

уваги та обмеження процесів мислення.					
<p>Тема 4. Психологія прийняття рішень в економіці</p> <p>4.1. Суб'єктивність у прийнятті рішення. Вплив індивідуальних особливостей на процес прийняття рішення. Цінності та критерії прийняття рішення. Сприйняття ціни, власності, транзакцій. Вплив контексту прийняття рішення. Задоволеність ціною та фактори, що її обумовлюють. Дефіцит та суб'єктивна цінність продукту.</p> <p>4.2. Динаміка уподобань. Фактори зміни індивідуальних переваг. Вплив досвіду та рішення за аналогією. Ієрархія критеріїв та її динаміка.</p> <p>4.3. Індивідуально-психологічні особливості прийняття рішення. Типи мислення. Мисленнєві стратегії.</p>	Лекція, практичне заняття	[3,5,13,15]	Опрацювати лекційний матеріал, Пройти тестування до теми	0,1	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 5. Внутрішня мотивація та механізми підтримки діяльності</p> <p>5.1. Динаміка мотивації. Поняття мотивації, мотиву, стимулу, компенсації. Теорії мотивації. Етапи мотиваційного процесу. Вплив самооцінки на мотивацію.</p> <p>5.2. Дослідження самоконтролю. Мотиваційні парадокси та феномени. Зовнішня та внутрішня мотивації. Експеримент К. Дункера. Потоківі стани. Модель Бікабо та Тироля.</p> <p>5.3. Емоції як регулятор активності. Афективні механізми підкріплення поведінки. Вплив емоцій на вибір. Управління емоціями. Фактори емоційного впливу. Нейромаркетинг. Використання емоцій в рекламі.</p>	Лекція, практичне заняття	[4,8,11]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	0,1	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 6. Прийняття рішень в умовах ризику</p> <p>6.1. Концепції прийняття рішень в умовах ризику.</p>	Лекція, практичне заняття	[6-7,14-15]	Опрацювати лекційний матеріал,	0,1	До наступного заняття за розкладом

<p>Концепція очікуваної корисності. Обмеження теорії Неймана-Моргенштерна. Міра неприйняття ризику Ерроу-Пратта. Парадокс Алле. Нетранзитивність переваг в умовах ризику.</p> <p>6.2. Теорія перспектив Канемана-Тверські. Основні постулати теорії. Функція цінності в теорії перспектив. Поняття точки відліку та шляхи її формування.</p> <p>6.3. Ефекти ризикованого вибору. Ефект достовірності. Ефект ймовірності. Ефект відображення. Нелінійна оцінка ймовірностей. Уникнення збитків. Неприйняття ризику як стереотип в поведінці інвесторів. Теорія перспектив в діяльності інших суб'єктів ринку.</p>			<p>підготуватися до практичного заняття</p>		
<p>Тема 7. Міжчасовий вибір та фреймінг</p> <p>7.1. Поняття міжчасового вибору. Модель гіперболічного дисконтування. Конструювання переваг при дисконтуванні. Нестійкі переваги та їх моделювання. Прокрастинація та наївність.</p> <p>7.2. Валентність подій та її вплив на оцінку ризику. Оцінка позитивних та негативних подій. Психологічні принципи оцінки ризику.</p> <p>7.3. Фреймінг. Залежність вибору від контексту. Види фреймів. Лінгвістика фреймів. Ментальний облік. Вибір у ситуації вільного вибору. Вибір у ситуації елімінації варіантів.</p>	<p>Лекція, практичне заняття</p>	<p>[4,8,11]</p>	<p>Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття</p>	<p>0,1</p>	<p>До наступного заняття за розкладом</p>
<p>Тема 8. Евристики в прийнятті економічних рішень</p> <p>8.1. Евристика доступності. Евристики оцінки частоти та вірогідності. Вплив доступності події на подальший вибір. Ефект якоріння в евристиці доступності. Ретроспективне викривлення. Евристика</p>	<p>Лекція, практичне заняття</p>	<p>[1-3,13,15]</p>	<p>Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття</p>	<p>0,1</p>	<p>До наступного заняття за розкладом</p>

<p>моделювання. Егоцентризм в оцінці доступності.</p> <p>8.2. Евристика репрезентативності. Суб'єктивна ймовірність. Помилки логіки. Помилкове сприйняття випадковості. Вибірковість сприйняття. Вплив закону малих чисел. Репрезентативність в оцінках репрезентативності.</p> <p>8.3. Помилки умовиводу. «Необдумані» рішення. Помилки планування. Помилки в оцінці втрат. Надмірна впевненість у судженнях. Ігнорування ретроспективної рефлексії.</p>					
<p>Тема 9. Аномалії в економічній поведінці</p> <p>9.1. Індивідуальні аномалії. Ефект переваг. Імпульсивне інвестування. Перевага поточного споживання. Жадібність та страх. Пастка втоплених витрат.</p> <p>9.2. Аномалії групової поведінки. Взаємна корисність. Стадна поведінка. Неприйняття несправедливості.</p> <p>9.3. Аномалії ринкової поведінки. Гіпотеза ефективного рівня оплати праці. Феномени прибутковості акцій. Пастка дивідендів. Календарний ефект. Ефект краю.</p>	Лекція, практичне заняття	[1-3,13,15]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	0,1	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 10. Соціальні аспекти економічної поведінки</p> <p>10.1. Економічні фактори спільної діяльності. Поняття групи. Згуртованість. Статус. Розвиток груп. Групова динаміка. Продуктивність у групах. Соціальне сприяння та соціальне гальмування. Соціальна лінь. Соціальна компенсація.</p> <p>10.2. Групове мислення. Ілюзія захищеності. Раціоналізація. Групова мораль. Стереотипізація. Конформність. Внутрішня цензура. Ілюзія єдності.</p> <p>10.3. Соціальні феномени. Просоціальна поведінка.</p>	Лекція, практичне заняття	[1-3,13,15]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття	0,1	До наступного заняття за розкладом

<p>Конформізм. Групові цінності та альтруїзм. Справедливість та свобода. Моделі кооперативної поведінки. Уникнення нерівності. Функція Фера-Шмідта. Взаємність. Парадокс Тітмуса.</p>					
6. Система оцінювання курсу					
<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>100 балів – 50 балів протягом семестру та 50 балів за екзамен;</p> <p>“відмінно” – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, наводить повний обґрунтований розв’язок прикладів та задач, аналізує причинно-наслідкові зв’язки; вільно володіє науковими термінами;</p> <p>“добре” – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його до розв’язання конкретних прикладів та задач, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності розв’язках;</p> <p>“задовільно” – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє правильно застосувати набуті знання до розв’язання конкретних прикладів та задач, нечітко, а інколи й невірно формулює основні твердження та причинно-наслідкові зв’язки;</p> <p>“незадовільно” – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.</p>				
<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Відповідно до навчального плану, студент виконує одну контрольну роботу, яка є допуском до складання іспиту. Головною її метою – перевірка самостійної роботи студентів в процесі навчання, виявлення ступеня засвоєння ними теоретичних положень курсу. При розв’язанні задач студент має детально вказувати, яким саме був хід його роздумів, якими формулами він користувався.</p>				
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Практичне заняття проводиться з метою формування у студентів умінь і навичок з предмету, вирішення сформульованих завдань, їх перевірка та оцінювання. За метою і структурою практичні заняття є ланцюжком, який пов’язує теоретичне навчання і навчальну практику з дисципліни, а також передбачає попередній контроль знань студентів. Оцінка за практичне заняття враховується при виставленні підсумкової оцінки з дисципліни.</p>				
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка за поточне тестування (10 балів); – оцінка за відповіді на всі основні та додаткові запитання під час аудиторних занять (15 балів); – оцінка за контрольну роботу (15 балів); – оцінка за самостійну роботу (10 балів). 				
7. Політика курсу					
<p>- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога</p>					

застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно до вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо).

Пропущені практичні, семінарські та лабораторні заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні „2”, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному, семінарському та лабораторному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.

Очікується, що аспіранти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Кодексом честі та Положенням про запобігання та виявлення плагіату Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Перезарахування результатів неформальної освіти відбувається згідно Положення про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ПНУ https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/02/neformalna_o_svita.pdf

8. Рекомендована література

1. Талер Річард «Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення». Вид-во «Наш формат». 2018. – 464 с.
2. Чернобай Ліліана, Широн Юлія. Поведінкова економіка: сутність та підходи до визначення. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/42047/1/71-78.pdf>
3. Лозинський О.М. Економічна психологія та психологія підприємництва. Навч. посіб. / О.М. Лозинський. – Львів: «Тріада плюс», 2015. – 246 с.
4. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. - К.: Києво-Могилянська академія, 2011.
5. Ядранський Д.М. Моделі соціальної та економічної людини в сучасній економічній теорії // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2012. - № 2. - С. 10-16.
6. Сисак (Дмитришин) Л.І. Моделювання впливу розвитку споживчого ринку на рівень життя населення // Вісник Тернопільської академії народного господарства. — 2002. — № 11-12. — С.21-31 Канеман Д. Думай медленно... решай быстро / Д. Канеман. – М. : АСТ 2014. – 653 с.
7. Сисак (Дмитришин) Л.І. Аналіз підходів і методів визначення показників життєвого рівня населення / Сисак Л.І. // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 213. Том 4. — Дніпропетровськ: ДНУ.— 2006. — С. 1066-1072.
8. Дмитришин Л.І. Сценарне моделювання перерозподілу доходів в соціально-економічних системах / І.С. Благун, Л.І. Дмитришин // Моделі оцінки і аналізу складних соціально-економічних систем: монографія. – Х.: ІД «ИНЖЭК», 2013. – С. 236-250.
9. Дмитришин Л.І. Моделювання макроекономічних тенденцій в соціально-економічній системі під впливом зміни форми розподілу доходів населення / Л.І. Дмитришин // Современное состояние и пути развития экономики современности: монография / [авт кол.: Бердина О.В., Бигдан О.В., Босовская М.В. и др.]. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2013. – С. 56-76.
10. Дмитришин Л.І. Екофізичні аспекти формування функції розподілу багатства і доходів в соціально-економічних системах / Л.І. Дмитришин // Моделювання регіональної економіки: збірник наукових праць. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ Центру інформаційних технологій, 2012. – № 1 (19). – С. 96–103.

11. Дмитришин Л.І. Стохастичні моделі розподілу доходів в соціально-економічних системах / Л.І. Дмитришин // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2012. – № 5 (67) – С. 173–177.

12. Дмитришин Л.І. Сценарне прогнозування соціально-економічного розвитку України та її регіонів / Л.І. Дмитришин // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики». – Харків, 2015. – С. 26-28.

13. Marian Dmytryshyn, Lesia Dmytryshyn. A model of diffusion in the income distribution of the population. *International scientific conference «Applied Mathematics and Information Technology»*. Chernivtsi, Ukraine. September 22-24, 2022.

Викладач

Дмитришин Л.І.